

Тема 6. Життєвий цикл родини.

План.

1. Актуальність теми.
2. Життєвий цикл сім'ї.
3. Класифікації етапів життєвого циклу сім'ї.

I. Актуальність теми.

Кожна сім'я проходить в своєму розвитку певні стадії, аналогічні тим, які в процесі онтогенезу проходить індивід. Стадії життєвого циклу сім'ї пов'язані зі створенням сім'ї, появою нових членів сім'ї та втратою старих. Ці зміни складу сім'ї визначають особливості її рольового функціонування на кожному окремому етапі.

В процесі надання психологічної допомоги сім'ям відбувається перевірка того, наскільки гнучка у пристосуванні до змін є сімейна система. Відкриті та гнучкі сімейні системи вважаються найбільш сприятливими та функціональними.

2. Поняття про життєвий цикл сім'ї та його релятивність Поняття циклу розвитку сім'ї було використано вперше в 1948 році Е. Дювалль і Р. Хілом на американській конференції по сімейному життю, де ними була зроблена доповідь про динаміку сімейної взаємодії. Первинно було виявлено 24 стадії сімейного циклу, надалі їх звали 7-8 типових стадій.

Життєвий цикл сім'ї - події, пов'язані із зародженням, розвитком, становленням і функціонуванням сім'ї (за аналогією з поняттям "життєвий цикл людини", яке позначає події, які характеризують весь період життя людини від народження до смерті) [1]. Стадії життєвого циклу сім'ї пов'язані зі створенням сім'ї, з появою нових членів сім'ї і "відходом" старих. Ці зміни у складі сім'ї багато в чому змінюють її рольове функціонування.^[1]

Структура сім'ї включає число і склад її членів, сукупність взаємовідносин між ними. З точки зору структури сім'ї можна виділити такі сім'ї, де керівництво і організація всіх її функцій зосереджена в руках одного члена сім'ї. В інших сім'ях спостерігається явно виражене рівну участь в управлінні сім'єю всіх її членів. У першому випадку говорять про авторитарну систему відносин; у другому - про демократичну. Різної може бути структура сім'ї з точки зору того, як в ній розподілені основні обов'язки. Порухення структури сім'ї проявляється у скруті або перешкоді виконання сім'єю її функцій, деформації взаємин, наявності сімейних конфліктів.

3. Класифікації етапів життєвого циклу сім'ї. Наразі існують різні класифікації етапів життєвого циклу сім'ї. При цьому основу класифікації складає специфіка завдань, які повинна вирішувати родина як група на кожному етапі для свого подальшого успішного функціонування. Зазвичай така періодизація базується на зміні місця дітей в сімейній структурі, що відображено у роботах як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Природно, що не будь-яку сім'ю можна розглядати через призму схеми, позаяк існують численні сімейні групи, які не підпадають ні в одну класифікацію. Зокрема, це інфертильні сім'ї, родини з різновіковими дітьми, подружжя, яке має дітей від попередніх шлюбів, неповні розширені сім'ї тощо. Однак спільною ознакою для будь-якої родини є необхідність вирішення завдань певної стадії життєвого циклу, від чого залежить подальше успішне функціонування сім'ї.

Як функції, так і структура, а також імовірність різного роду їх порушень значно змінюються на різних етапах життєдіяльності сім'ї. Існують різні системи виділення **основних етапів** життєвого циклу сім'ї. У нашій країні за результатами досліджень Е. К. Васильєвої^[2] найбільшу популярність здобула періодизація розвитку сім'ї, в якій виділяються п'ять стадій життєвого циклу сім'ї:

- 1) зародження сім'ї з моменту укладення шлюбу до народження першої дитини;
- 2) народження і виховання дітей до початку трудової діяльності дитини;
- 3) закінчення виконання сім'єю виховної функції, тобто період з початку трудової діяльності дитини до моменту, коли під опікою батьків не залишиться жодного з дітей;
- 4) діти живуть з батьками, і хоча б один з них не має своєї сім'ї;
- 5) подружжя живуть одні або з дітьми, що мають власні сім'ї.

Крім того, в періодизації життєвого циклу сім'ї важливим є виділення неформальній стадії - стадії дошлюбних стосунків. Також результати досліджень показують, що багато мігруючі сім'ї стадії свого життєвого циклу пов'язують зі зміною місця проживання.

Є. Г. Сіляєва^[3] розглядає життєвий цикл сім'ї в наступному порядку:

- 1) молодий шлюб - до 5 років, вік подружжя від 18 до 30 років: звикання, квартирні питання, перші діти, професійне становлення і т.д. ;
- 2) шлюб середнього віку - триває 6-14 років: стабільність, підросли діти, професійний ріст, кар'єра і т.д. ;
- 3) подружжя зрілого віку - від 15 до 25 років спільного життя: дорослі діти, перші онуки, подружжя знову звикають жити удвох;

- 4) подружжя літнього віку - проблеми зі здоров'ям, зниження виробничої активності, подружжя бояться залишитися одні й т.д.

В. А. Сисенко ^[4] виділяє чотири періоди життєвого циклу сім'ї:

- 1) зовсім молоді шлюби - від 0 до 4 років спільного життя;
- 2) молоді шлюби - від 5 до 9 років;
- 3) середні шлюби - від 10 до 19 років;
- 4) літні шлюби - більше 20 років спільного життя.

На думку Д. А. Леві ^[5], існують такі типи

змін в сім'ї:

- 1) "вибування" (втрата членів сім'ї з різних причин);
- 2) "приріст" (поповнення складу сім'ї у зв'язку з народженням, усиновленням, приїздом дідуся чи бабусі, поверненням з військової служби);
- 3) зміни під впливом соціальних подій (економічна депресія, землетрус і т.п.);
- 4) біологічні зміни (статева зрілість, клімактеричний період і т.д.);
- 5) зміна стилю життя (усамітнення, переїзд, безробіття та ін.);
- 6) "наси́льство" (крадіжка, зґвалтування, побиття і т.д.).

- **Рекомендована література**

- **Основна:**

- 1.Бондарчук, О. І. Психологія сім'ї : Курс лекцій / Олена Іванівна Бондарчук. – К. : МАУП, 2001. – 96 с.
- 2.Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. В. Помиткіна, В. В. Злагодух, Н. С. Хімченко, Н. І. Погорільська. – К. :Вид-во «НАУ-друк», 2011. – 272 с
- 3. Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. / О. А. Столярчук. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. – 136 с.

- **Додаткова:**

- [1] Словник з соціальної педагогіки / авт.-упоряд. Л. В. Мардахаев. М. : Академія, 2002.
- [2] Васильєва Е. К. Спосіб життя міської родини. М. : Фінанси і статистика, 1981.
- [3] Сіляєва Є. Г. Психологія сімейних відносин з основами сімейного консультування: навч. допомога. М. : Академія, 2002.
- [4] Сисенко В. А. Психодіагностика подружніх взаємин: наук.-метод. посібник на допомогу працівникам соціальних служб. М. : НДІ сім'ї, 1998.
- [5] Леві Д. А. Сімейна психотерапія: Історія, теорія і практика. СПб., 1993.
- [6] Торохтій В. С. Технології психолого-педагогічного забезпечення соціальної роботи з сім'єю: навч. посібник: у 2 т. М. : МГСУ, 2000.